

Reus en el cens del 1857

En un treball anterior, publicat en aquesta mateixa revista, (1) indicàvem que la Matricula Cadastral de l'any 1842 atribuïa a Reus 28.084 habitants. L'any 1857 se n'hi troben 28.171. Un augment solament de 87 habitants en el curs de 15 anys resulta una insignificància en una població de la importància de la nostra, i indica un quietisme o estancament demogràfic.

Les dades del cens de 1857 són molt interessants, degut a ésser obtingudes com a resultat d'una renovació de procediments d'inscripció censal. Aquest és el primer recompte de població realitzat amb tècnica moderna i per això constitueix una sòlida base de comparació per tots els successius. Per bé que en el cas concret de Reus, la Matricula Cadastral de 1842 no ofereix una desavinença amb els resultats del cens de 1857 per la majoria de les altres localitats de Catalunya i sobretot pel conjunt català, entre les dues dates s'estableix un salt demogràfic molt pronunciat, el qual no pot ésser pres com a fill d'un moviment de població normal. Basta dir que la Ma-

trícula indicada atribueix a la Catalunya estricta 1.052.216 habitants i el cens de 1857 n'hi troba 1.652.611. L'increment comptable de 600.395 habitants o sigui un 57'27 %, en el transcurs de 15 anys, no sembla admissible. En la realitat un tal augment no va existir. Va ésser determinat per l'aplicació d'un major rigor en la inscripció dels veïns, cosa que va esmenar omissions i ocultacions que venien essent endèmiques en aquesta classe d'indagacions (2). Hem vist, però, que a Reus la diferència entre els resultats obtinguts el 1842 i el 1857 és mínima i això sembla posar de manifest que les ocultacions en la primera data no havien estat considerables.

L'any 1857, Reus es mantenia al segon lloc en importància demogràfica entre les ciutats catalanes. A continuació anotem la llista ordenada de les localitats de més de deu mil habitants segons el cens referit. Hi anotem també la població que tenia cada localitat l'any 1842 i el coeficient d'augment en el curs de les 15 anualitats que s'escolaren entre les dues dates.

	Any 1842 Hab.	Any 1857 Hab.	Diferència. Hab.	Diferència %.
Barcelona	121.815	183.787	61.972	50'87
Reus	28.084	28.171	87	0'30
Tortosa	20.573	24.977	4.404	21'40
Perpinyà	18.193	23.301	5.108	28'07
Lleida	12.236	19.627	7.391	60'40
Tarragona	13.014	18.023	5.009	38'40
Mataró	13.010	16.595	3.585	27'55
Manresa	13.339	15.264	1.925	14'43
Girona	8.172	14.615	6.443	78'80
Igualada	10.095	14.000	3.905	38'68
Sabadell	2.000 (3)	13.945	11.945	597'25
Vic	10.667	13.712	3.045	28'54
Valls	16.084	13.588	2.496	15'51
Vilanova i la Geltrú ...	10.309	11.395	1.086	10'45
Olot	9.988	10.452	464	4'64
Badalona	3.781	10.485	6.704	177'30
Figueres	8.352	10.370	2.018	24'16

Segons la taula anterior, la localitat de més de deu mil habitants que hauria experimentat un augment inferior en el període, hauria estat Reus. Però ja hem advertit que les dades del 1842 són lluny d'obtenir el rigor de les de 1857. En realitat les diferències, en la majoria dels casos, són solament degudes a un reajust o normalització de comptes estadístics i es podria afirmar, amb les degudes reserves, que l'increment resulta molt major en els municipis en els quals l'any 1842 s'havia produït un major nombre d'ocul-

tacions. Això no obstant, no deixa d'ésser simptomàtica l'aturada que registra la població de Reus, puix aquesta característica es mantindrà per tota la resta del segle passat i una part del present. Això almenys dona validesa a les dades de la nostra localitat en una i altra data.

Per poder judicar el que va esdevenir-se en l'ordre demogràfic a la nostra comarca, establim un estat semblant a l'anterior dedicat a les localitats de més d'un miler d'habitants.

	Any 1842 Hab.	Any 1857 Hab.	Diferència Hab.	Diferència %.
Reus	28.084	28.171	+ 87	+ 0'31
La Selva	3.879	3.854	— 25	— 0'64
Riudoms	3.147	3.478	+ 631	+ 20'05
Mont-roig	2.696	2.423	+ 273	+ 10'12
Cambrils	2.306	2.140	+ 166	+ 7'19
Alforja	2.231	1.998	— 233	— 10'44
Vandellòs	1.175	1.787	— 612	— 52'08
Montbrió	1.196	1.228	— 32	— 2'67
Les Borges	1.008	1.062	+ 54	+ 5'35
L'Aleixar	1.143	1.054	— 69	— 6'03
Riudecols	1.289	1.001	— 288	— 22'34
Riudecanyes	1.190	937	— 153	— 12'85
Pratdip	1.110	964	— 146	— 13'15

Solament Riudoms, Mont-roig, Cambrils i les Borges experimenten increments en el període. D'aquests, els que ofereixen major importància són els de Cambrils i Riudoms. La resta de les localitats de més d'un miler d'habitants apareixen afectades per minves, algunes tan considerables com la de Vandellòs. El rigor investigatiu o tècnica moderna del cens de 1857, al Baix Camp, no hauria donat resultats gaire positius, a jutjar per la nostra taula.

En el conjunt del Baix Camp l'any 1842 se sumaven 57.982 habitants i 58.285 el 1857, de manera que hi hauria hagut un coeficient d'augment del 0'69 %, semblant a l'exclusiu de la ciutat de Reus. Sense la ciutat cap del Baix Camp, aquest obtenia 29.786 ha-

bitants en la primera data i 30.110 en la segona, amb un índex d'increment de l'1'04 %, el qual tampoc no difereix massa de l'anterior. Reus i el Baix Camp seguien aleshores una trajectòria demogràfica gairebé coincident.

El 1857 les localitats de més d'un miler d'ànimes del Tarragonès eren, a part de Tarragona, les següents: Vila-seca (3.413 h.), Constantí (2.354 h.), Torredembarra (1.894 h.), el Catllar (1.510 h.), Vilallonga (1.333 h.), la Canonja (1.336 h.), la Riera (1.288 h.), la Pobla de Montornès (1.261 h.) i el Morell (1.168 h.). Les de l'Alt Camp, a part la seva capital, eren: Alcover (3.226 h.), el Pla de Cabra (2.037 h.), Vila-rodona (1.992 h.), Aiguamúrcia (1.943 h.), la Riba (1.697 h.), Vallmoll (1.544 h.), Vilabella (1.341 h.), el Pont

d'Armentera (1.383 h.), Bràfim (1.101 h.), Cabra (1.088 h.) i Querol (1.010 h.). El conjunt del Tarragonès obtenia 42.155 habitants el 1857, amb una densitat de població de 121'69 habitants per quilòmetre quadrat. L'Alt Camp computava 38.969 habitants, amb una densitat de 71'96 idem per quilòmetre quadrat. La densitat del Baix Camp era aleshores de 86 habitants per quilòmetre quadrat, superior a la de l'Alt Camp i inferior a la del Tarragonès, la qual apareix enormement influïda per la ciutat-capital. En densitat de població, el Baix Camp ocupava el quart lloc entre les comarques catalanes. Tenia al davant el Barcelonès amb 1.601 habitants per quilòmetre quadrat, el Maresme amb 180'68 habitants idem i el Tarragonès, la densitat del qual ja hem indicat. Immediatament darrera el Baix Camp venia el Vallès Occidental amb 85 habitants per quilòmetre quadrat, el Baix Llobregat amb 81'90 idem, el Garraf amb 81'66, el Gironès amb 72'16 idem, el Baix Empordà amb 71'84 idem i l'Alt

Camp amb 71'96 idem. La mitjana general de la Catalunya estricta era de 51'55 habitants per quilòmetre quadrat.

L'any 1857 la població de Reus era distribuïda en la següent forma:

	Solters	Casats	Vidus
Homes	13.360	7.745	514
Dones	14.811	8.131	1.428
SUMA	28.171	15.876	1.942

Hi ha una proporció del 53 % de dones sobre el conjunt de la població. Advertim 386 dones casades amb el marit absent. Això sembla delatar una petita emigració. Es molt més important el sobrepuig de 914 vídues sobre els 514 vidus. La llei que indica la major mortalitat masculina resta acomplerta.

Prescindint de les persones que desconeixien el dia de la seva naixença, la classificació per edats, dona el següent estat:

	Homes	Dones	Total Hab.	Total %	% Homes	% Dones	Per any	
							Homes	Dones
Fins a 7 anys ...	2.496	2.467	4.963	17'62	50'29	49'70	356'57	352'42
De 8 a 15 anys .	2.154	2.215	4.369	15'51	49'30	50'69	269'25	276'87
De 15 a 25 " .	2.356	3.099	5.455	19'36	43'19	56'81	235'60	309'90
De 25 a 30 " .	1.382	1.581	2.963	10'51	46'64	53'36	276'40	316'20
De 30 a 40 " .	2.106	2.115	4.221	14'98	49'89	50'10	210'60	211'50
De 40 a 50 " .	1.302	1.465	2.767	9'82	47'05	52'94	130'20	146'50
De 50 a 60 " .	911	1.060	1.971	6'99	46'22	53'78	91'10	106'00
De 60 a 70 " .	451	562	1.013	3'59	44'52	55'48	45'10	56'20
De 70 a 80 " .	174	200	374	1'32	46'52	53'47	17'40	20'00
Més de 80 anys .	30	39	69	0'24	43'48	56'52	—	—
TOTAL	13.363	14.803	28.166	100'—	47'44	52'55		

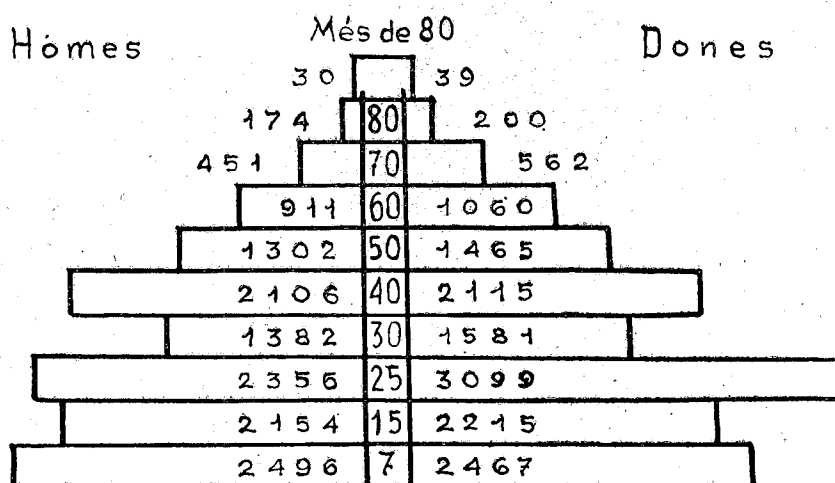
El grup que posa de manifest una superioritat numèrica femenina més accentuada, és el que comprèn les edats d'entre els 15 i els 25 anys, amb un índex del 56'81 % dels elements del grup. L'atribuïm a la presència a Reus de moltes noies de servei procedents de la comarca o comarques

aflluents al mercat local. Torna a ésser notable aquesta superioritat a partir dels 60 anys. Es redueix, en canvi, entre els 30 i 40 anys, possiblement perquè les noies desplaçades a Reus tornen en aquestes edats al poble a casarse. Únicament en el primer grup, o sigui el dels infants fins els set anys,

hi ha una lleugera superioritat masculina. Es dedueix que la mort feia més estralls sobre els homes que sobre les dones a partir dels set anys. Entre els dos grups inicials hi ha un 12 % de baixa. Si els ajustem a set generacions cada grup, la baixa és del 22 %.

Teorèticament aquest coeficient podria fornir una idea aproximada de la terrible mortalitat infantil del període.

Les dades anteriors permeten establir la present piràmide d'edats.

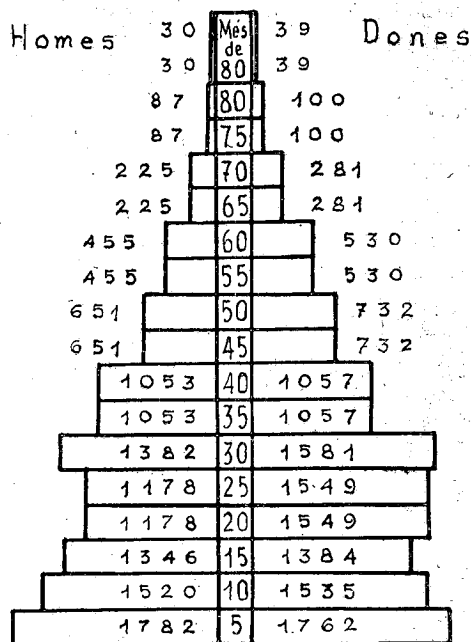

Observem a primer cop d'ull que la piràmide d'edats reusenca solament oferia l'any 1857 un relatiu graonament dels estrats a partir dels 40 anys. En les edats inferiors els entrants i sortints del perfil de la figura són molt accentuats. Havia desaparegut la gran estabilitat que li proporcionava la base infantil l'any 1787. Aleshores fins els set anys hi havia 3.331 individus que representaven el 23'06 % del total de la població i fins els 16 anys n'hi havia 6.673 que constituïen el 46'21 %. El 1857, en canvi, fins als set anys el coeficient era solament del 17'62 i fins els 16 anys del 34'87 %. S'havia perdut un 11'31 % d'infants i adolescents referent al 1787. Per això els dos estrats de la base de la piràmide de 1857, comparada amb la de 1787, es ressentien d'una minsa amplitud. Amb tot, aquesta encara era suficient per a sostenir els estrats superiors, per bé que sense oferir el graonament expandit que hauria manifestat una xifra de natalitat alta. Preci-

sament en l'article dedicat al cens de 1787 (4) dèiem que a jutjar pel ritme de naixements es podia deduir que, en una quarantena d'anys, es doblaria la població. En arribar al 1842, efectivament Reus havia doblat la xifra d'habitants que tenia en el cens alludit. Però, a partir del 1857, el ritme de naixements sembla haver-se estancat.

La piràmide d'edats obtinguda a base de les classificacions estrictes que ofereix el cens, té, però, el greu defecte d'ésser construïda amb estrats que no contenen el mateix nombre de generacions. El primer grup veiem que en conté set; el segon vuit, el tercer deu, el quart cinc, els altres, fins a 70 anys, deu generacions cada un. Aquesta irregularitat ha d'originar errors importants en la interpretació de la figura. A fi de regularitzar els estrats demogràfics hem calculat, per cada grup del cens, el nombre de persones que li correspon any per any i a base d'aquestes deduccions hem establert una nova distribució d'edats

en grups iguals de cinc generacions cada estrat. La piràmide resultant ha estat la següent:

Cal prendre aquesta piràmide i els resultats numèrics que s'hi indiquen amb les degudes reserves, puix el procediment seguit per obtenir-los té molt d'arbitrari. No hi ha dubte que, any darrera any, en la realitat hi ha d'haver una decreixença d'efectius humans i és teòretic atribuir a cada any la mitjana que resulta de les xifres de cada un dels grups establerts en el cens. Però no tenim altre camí per arribar a formar estrats homogenis quant a nombre de generacions.

Passant per alt la part litigiosa d'aquests resultats trobem la nova piràmide més regular que l'anterior. El graonament és més estable, amb braços semblants per homes i per dones fins els 15 anys. Entre els 20 i els 30 es produeix el desequilibri entre el braç viril i el femení. El masculí es manté normal i el femení delata, com ja hem remarcat, una immigració possiblement de noies de servei. Entre els 25 i els 30 anys la immigració esdevé manifesta en els dos sexes. En

edat superior als 30 anys els graons se succeeixen normals.

Els dos estrats d'entre els 15 i els 25 anys vénen determinats pel desdoblament teòric del que dona el cens pel conjunt dels deu anys. Si tinguéssim manera de constituir-los amb les xifres reals de cadascun, sembla que l'inferior d'entre els 15 i 20 anys s'extendria de braços potser fins a igualar el que té sota a la banda dels homes i sobrepassar-lo, encara més que no ho fa ara, a la de les dones. Això posaria de manifest una immigració inicial d'elements d'ambdós sexes d'aquesta edat. L'estrat d'entre els 20 i els 25 anys aleshores quedaria reduït tot allò que l'anterior s'hagués allargassat i això donaria encara més relleu a la desproporció de l'estrat superior d'entre els 25 i els 30 anys. Sens dubte els estrats de les edats superiors als 30 anys, si en lloc d'ésser indicats a base de xifres deduïdes, poguéssim determinar-los amb les seves reals, perfilarien millor la part superior de la piràmide.

Però tot això és incert. Convindria furgar a l'arxiu del nostre municipi a la recerca dels resultats reals del cens, a fi de poder sentar deduccions sobre bases sòlides. Sobretot ens seria definitiu comptar amb les xifres de naixements i de defuncions de tot el període.

JOSEP IGLÉSIES

1) «La demografia i la riquesa de Reus l'any 1842 i la de les altres ciutats més importants de Catalunya». *Revista del Centre de Lectura*, número 183. Nbre. de 1967.

(2) J. IGLÉSIES, «Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX». *Memòries de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona*, número 721, volum XXXVII, 1967.

(3) La xifra tan baixa de Sabadell delata un error en el text de la Matricula. El 1830 s'atribuïen a Sabadell 4.239 habitants.

(4) Podeu consultar aquesta *Revista*, n.º 191, juliol de 1968.